

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap XXI. De Aduaticis; qui postea fuêre Bethasii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Germ. sec. Hunc locum, ex situ, ac vocabuli similitudine, conjicio esse nunc opidulum, v millibus pass. versùs occasum à Tungris distans, vulgari vocabulo *Borch Loen*; quasi diceretur Latine LAGA, sive LAGUM CASTRUM.

C A P. XXI.

De ADUATICIS; qui postea fuere BETHASII.

EBuronibus atque Menapiis finitimos fuisse ADUATICOS, supra è Cæsaris commentariis ostensum est. Germanicæ hos adserit origini idem auctor comment. 11, his verbis: *Aduatici, de quibus supra scripsimus, quum omnibus copiis auxilio Nervii venirent, hac pugna nuntiata, ex itinere domum reverterunt. & mox: Ipsi erant ex Cimbris Teutonisque prognati: qui quum iter in provinciam nostram atque Italiam facerent, his impedimentis, quæ secum agere ac portare non poterant, circa flumen Rhenum depositis, custodia ex suis ac presidio vix millia hominum unà reliquerunt. Hi post eorum obitum multos annos à finitimis exagitati, quum aliàs bellum inferrent, aliàs illatum defenderent, consensu omnium pace factâ, hunc sibi domicilio locum delegerant.* Dio lib. xxxix, de Cæsare: *Πεζαὶς ἡ πῦρρα, ἃ δὲν ἐπὶ μέγαν ἔργον τὰς λοιπὰς Νερβίους χερσέων ἐῶρε. καὶ τὰ τῶν Ἀττάλων, πλεῖστοιχοὶ τε αὐτοῖς ὄντες, καὶ τὸ Ἰβητικόν, τὸ τε Φρόνημα τὸ τῶν Κίμβρων ἔχοντες, ἀρμησας ἰδὲ ὡς ἔβονήσαντες σφίσι.* id est: *Hoc factò, nullam in subigendis ceteris Nervii difficultatem sensit. Interim Atuatici, qui & genere & animis Cimbræ erant, Nervii, finitimi suis, opitulatum profecti sunt.* In Appiani epitomâ de rebus Gallicis, malè hoc, seu ab epitomatore, sive ab ipso auctore, Nervii adscribitur. *Νέρβιοι δὲ αὐτὸν ἐπέψασαν. Nervii autem Cæsarem prosigarunt.* & mox: *Ἡ αὖ ἡ τῶν Κίμβρων καὶ Τετόνων δόξονοι. Erant autem Cimbrorum Teutonorumque progenies.* Verùm ego credo, & ab Appiano, & ab ejus epitomatore mentionem factam fuisse belli Atuatici.

Nomen eorum variè in Cæsaris exemplaribus perscriptum reperitur. aliàs quidpe sunt ADUATICI, ut supra citati; aliàs ATUATICI, ut apud Dionem. utrumque tamen rectè; variatâ tantùm dialecto; ut supra ad Eburonum *Aduaticam* monitum. è quo vocabulo etiam patet, posse eosdem rectè dici ADUATICOS, & ATUATICOS, penultimâ brevi. & quia eadem *Aduatica*, seu *Atuatica*, etiam *Aduica*, & *Atuica* dicta fuit; gentem quoque rectè dixeris ADU'ICOS, & ATU'ICOS. atque hinc corruptum illud in antiquissimis exemplaribus vocabulum natum puto, comment. 11, *Catuacos*. Eodem commentario Rhemi Belgæ sic apud Cæsarem loquuntur: *Plerisque Belgas esse ortos à Germanis; Rhenumque antiquitus: transductos, propter loci fertilitatem ibi confedisse; Gallosque, qui ea loca incolerent, expulisse. Solosque esse, qui, patrum ejus ævi memoriâ, omni Galliâ vexatâ, Teutonos Cimbroisque intra finis suos ingredi prohibuerint. quâ ex re fieri, uti earum rerum memoriâ magnam sibi auctoritatem, magnosque spiritus in re militari sumerent.* Ex his satis clarè adparet, quanta fuerit vix millium illorum, qui postea *Aduatici* vocati, bellicæ virtutis præstantia: ut qui tam exiguo numero eò armis pugnisque ac victoriis penetrarunt, quò antè à ne tota quidem popularium suorum ingens illa multitudo pervenire potuit. Ab hoc igitur fortitudinis argumento dicti mihi videntur patriâ lingvâ, *thi Abzwacher*, aliâ dialecto, *de Aftwacker*, id est, *Carptores*; quia finitimorum subinde agros armis manibusque carpebant, donec tandem iis, quos mox describam, finibus confederunt. Ab hoc porro suo vocabulo opidum postea, sive castellum, denominasse videntur, exstructum in Eburonibus, quos bello subegerat, *Atuaticam*, seu *Atuicam*: quasi *ther Abzwach*, sive *Aftwack*; id est, *carptio*, sive *imminutio*. Rhenanus, *Aduaticos* Ciceroni *ATUAS* dictos, conjicit ex loco vitiatò, qui est epistolæ, ad Atticum lib. xiv, in epistolâ, cujus initium, *Itane verò? hoc meus & tuus Brutus?* Vbi postea hæc verba leguntur: *Redeo ad te. Bassos, Scævias, Frangones; hos tu existimas considerare, se illa habituros, stantibus nobis? in quibus plus virtutis putarunt, quam experti sunt. pacis isti scilicet amatores, & non latrocinii auctores!* Vbi Rhenanus sic legendum cenlet: *Redeo ad Bethasios, Atuas, Vangiones.* At ignoravit ille, Ciceronis ævo nullum etiam fuisse Bethasiorum nomen. ignoravit item, *Aduaticos* & *Bethasios* unam eandemque fuisse nationem, diversis vocabulis diversis temporibus adpellatam: ut mox ostendam. Ego equidem facilè ac lubens concedo, malè heic scribi pronomen *te*. hoc quidpe si rectè; expungendum certè foret proximum *hos*. quod tamen haud temerè committendum. Et cur dixerit, se ad Atticum redire; quum cum nullo alio, quàm cum ipso hac epistolâ agat? In quibusdam exemplaribus vulgatis legitur; *Redeo ad theobassos*. ex quâ voce ego legere tentaverim: *Redeo ad tuos Bassos, Scævias, Fangones. hos tu existimas considerare*, intelligique putaverim, non Gallicarum nationum vocabula, sed Romanorum

virorum nomina: quos paullo antè etiam *latrones* adpellavit, in his verbis: *Meministine me clamare illo ipso primo Capitolino die, senatum in Capitolium à pratoribus vocari? Dii immortales! que tum opera effici potuerunt, letantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis latronibus?* quæ certè de nullis exteris populis, sed de Romanis, & quidem primi ordinis viris intelligi possunt. Et huc probè conveniunt etiam ea, quæ continuò superioribus Cicero connectit, hoc modo: *Pacis isti scilicet amatores, & non latrocinii auctores? At ego cum tibi de Curtilio scripsi, Sextulianoque fundo, scripsi de Censorino, de Messallà, de Plancio, de Postumio, de genere toto. melius fuit periisse illo interfecto, (quod numquam accidisset) quàm hæc videre.* Idem genus hominum *verberones* adpellavit antea, in epistolâ, cujus heic apud Atticum facit recordationem; cujus initium, *Prid. Id. Fundis accepi tuas literas canans.* ubi sic postea: *Sed tamen adhuc me nihil delectat, præter Idus Mart. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, disruciior Sextulii fundum à verberone Curtilio possideri. quod cum dico, de toto genere dico. quid enim miserius, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus?* In hoc igitur toto genere, præter Curtilium, Censorinum, Messallam, Plancum, & Postumium, fuere & Bassus, & Scæva, & Fango: ad quos se redire, in posteriori epistolâ scripsit Cicero; quosque non existimavit confidere, se illa, quæ ex Cæsaris latrocinio ac liberalitate possidebant, habituros, stantibus bonis, & libertatis amatoribus. Fuit autem Fango hic, unus ex eorum numero, qui ex militibus mercenariis in senatorium ordinem per Cæsarem evecti fuerant: teste Dione lib. xlviii. Ergo nulli apud Ciceronem sunt *Atuae*. Ad *Atuaticos* meos nunc redeo. Fincis his circumscribo; ab ortu solis eisdem, quos antea Eburonibus ab occasu: nempe lineam ab Namurco ad fontem amnis Getæ; & inde ipsum amnem ad Demeræ usque confluentem. ab septentrionibus item eisdem, quos Menapiis hac parte ab meridie; id est, Demeram & Rupellam flumina, ad Scaldis usque confluentem. ab occasu, ad confluentem usque Teneræ, Scaldem, quo ab Morinis discretos fuisse, infra patebit; inde Teneram, quo ab Nerviorum clientibus, de quibus infra dicetur, separabantur, ad opidum usque *Aeth.* hinc à meridie limitem facio per lineam ad Sabin usque amnem (vulgò est *Sambre*) & opidum *Fontaines* ductam; quo à Nervii dirimebantur. Menapiis, Eburonibus, ac Nervii fuisse finitimos, jam antea è Cæsare ac Dione patuit. Regiones nunc his finibus includuntur istæ: Magna pars *Brabantia*, inter *Geram*, *Demeram*, ac *Teneram* amneis: *Flandriæ* exiguus tractus juxta dextram *Teneræ* ripam; ubi opidum *Dendermonde*. item *Hænoniæ* pars; quâ opida *Engbien*, *Halle*, *Sognies*, *Braine le conte*, *Escauffiennes*. & item *Namurcensis* comitatus portio, *Sabis* lævæ ripæ adfixa.

Celebrem jam *Jul. Cæsaris* ævo opidis castelliisque fuisse *Atuatucorum* regionem, è comment. ii perspicitur. *Atuatici*, inquit, *quum omnibus copiis auxilio Nervii venissent; hac pugna nuntiata, ex itinere domum reverterunt. cunctis opidis, castellisque desertis, sua omnia in unum opidum, egregiè naturâ munitum, contulerunt. quod quum ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupes despectusque haberet, unâ ex parte leniter acclivis aditus, in latitudinem non amplius cc pedum, relinquebatur. quem locum duplici altissimo muro muniterant.* Hoc opidum quodnam aut quo tractu fuerit, haud equidem dispicere queo. magnum fuisse atque capax, patet ex eodem commentario paullo post, ubi Cæsar tradit millia capitum, quum id oppugnaretur, reperta inibi fuisse *LIII*. Id maximè mirandum; quum *VI* tantum millia hominum à Cimbris Teutonisque, in Galliam Narbonensem atque Italiam proficiscentibus, circa *Rhenum* præsidio impedimentis relicta fuerint; tam exiguum numerum non modò à superiore *Rheni* ripâ prope ad oceanum per ferocissimas nationes penetrasse, sed etiam in tantam brevi temporis spatii excrevisse multitudinem, uti *Jul. Cæsar*, *I* circiter annis post, in dicto opido, à se expugnato, tot millia reperierit captivorum; quos omneis ille per sectionem vendidit. Nec tamen totam gentem intra id opidum conclusam, venditamque fuisse, patet ex eo, quòd postea etiam bellum adversus Romanos unâ cum Nervii reparaverint: teste eodem Cæsare, comment. v, & vi. Aut majorem fuisse numerum illum ad impedimenta relictorum, aut alios quoque bellici istius erroris socios sese iis adjunxisse, probabile est. Tanta certè postmodum, intra *I* illos annos, univerforum fuit virtus, uti, postquam firmas dictis finibus sedes fixerunt, conterminos Eburones imperio suo subjecerint: uti supra, ex *Ambiorigis* Eburonum regis sermone, apud Romanos habito, intelleximus. quod etiam ipsi *Atuatici* apud Cæsarem prædicant, dicto commentar. ii, in deditione opidi sui: *Se unum petere ac deprecari; si forè pro suâ clementiâ, ac mansuetudine, quam ipsi ab aliis audissent, statuisset, Atuaticos esse conservandos, ne se armis despoliaret. sibi omneis serè finitimos esse inimicos, ac suæ virtuti invidere: à quibus se defendere, traditis armis, non possent. sibi præstare, si in eum casum deducerentur,*

tur, quamvis fortunam à populo Romano pati, quam ab his per cruciatum interfici, inter quos dominari confesserent.

Ceterum, post Cæsaris tempora, quum nova in eadem provinciâ Belgicâ nomina Agrippinensium, Gugernorum, Sunicorum, Tungrorum, & alia, in antiquissimis nationibus, abolitis prisca vocabulis, orirentur: Atuatice quoque (quâ de causâ, haud faciliè dixerim) veterem suam adpellationem in novum BETHASIORUM vocabulum mutarunt. unde illud à nemine auctorum memoratum reperitur, nisi ab uno Dione, in historiâ rerum Cæsaris; hoc verò apud Plinium, ac maximè apud Tacitum celebre habetur. Plinius lib. IV, cap. XVII: *A Scaldi incolunt extera Toxandri, pluribus nominibus: deinde Menapii, Morini, Oromansaci, juncti pago, qui Gessoriacus vocatur; Brianni, Ambiani, Bellovaci, Caleti. introrsus Vellocaffi, Atrebatas, Nervii liberi, Veromandui, Sveconi, Sueffiones liberi, Silvaneetes liberi, Tungri, Sunic, Bethasi.* Tacitus historiæ. IV: *Claudius Labeo pollicitus, si presidium daretur, iturum in Batavos, & potiore civitatis partem ad societatem Romanam retracturum: acceptâ peditum equitumque modicâ manu, nihil apud Batavos ausus, quosdam Nerviorum Bethasiorumque in arma traxit. Et postea: Civilis societate Agrippinensium auctus, proximas civitates affectare, aut adversantibus bellum inferre statuit. occupatisque Sunicis, & juventute eorum per cohortes compositâ: quò minus ultra pergeret, Claudius Labeo Bethasiorum, Tungrorumque, & Nerviorum tumultuariâ manu restitit: fretus loco, quia pontem Mose fluminis antecerat. Pugnabaturque in angustiis ambigue, donec Germani tranantes, terga Labeonis invasere. Simul Civilis, ausus, an ex composito, intulit se agmini Tungrorum, & clarâ voce, Non ideo, inquit, bellum sumimus, ut Batavi & Treveri gentibus imperent. procul hac à nobis arrogancia. accipite societatem. transgredior ad vos, seu me ducem, seu militem mavultis. Movebatur vulgus, condebantque gladios; cum Campanus, ac Juvenalis, ex primoribus Tungrorum, universam eî gentem dedidere. Labeo, antequam circumveniretur, profugit. Civilis Bethasios quoque ac Nervios in fidem acceptos, copiis suis adjunxit. Ut antè à Cæsare Eburones, Atuatice, ac Nervii sic heic à Tacito, Tungri, Bethasi, & iidem Nervii, ordine inter se junguntur. Est hodiè vicus in Brabantia, ad lavam Getæ ripam, inter duo opida Halen & Leeve situs, vulgari vocabulo Beets. quem à prisca Bethasiis nomen habere uti adseverare nolim, sic indubitatum habeo. Bethasios heic coluisse.*

30 Opida in Bethasiorum finibus duo dumtaxat à veteribus auctoribus notata reperio: GEMINIACUM, & PERVICIACUM: eaque ipsa in itinerariis; quæ sic referunt:

Tabulæ;		Antonini;	
<i>Bacaco Nervior.</i>		<i>Bagacum</i>	
<i>Vogodorgiaco</i>	XII.	<i>Vodgoriacum</i>	XII.
<i>Geminico vico</i>	XVI.	<i>Geminiacum</i>	X.
<i>Pernaco</i>	XLIII.	<i>Perniciacum</i>	XXII.
<i>Atuaca</i>	XVI.	<i>Aduagam Tongrorum</i>	XLIII.

40 *Bagacum Nerviorum esse hodiè Hænoniæ opidum Bavay, infra docebo. ab hoc ad Tungrorum Atuatice directum iter agitur per opida Binche, Gemblours, Pervis. unde certum fit, Gemblours esse GEMINIACUM; Pervis autem PERVICIACUM. nam in hoc v. facili lapsu in n. vitari potuit. Notitia imperii militeis habet Geminiacenses; haud dubiè ab hoc Geminico cognominatos. Idem locus Sigeberto adpellatur Gemmelacum; & aliis Gemblacum: unde tandem factum Gemblours. In tabulâ utriusque loci nomina sunt vitata. numeri autem in utroque itinerario omnes corrupti. quidpe à Bavay ad Gemblours millia passuum hodiè numerantur circiter XL. hinc ad Pervis VI: & porrò ad Tongeren XXX.*

C A P. XXII.

De NERVIIIS:

50 **A**Tuatice igitur, sive Bethasie continuabantur ab meridie NERVII. Quos Germanos fuisse, testis est Strabo lib. IV: *Τησιπαις δὲ οὐραχῆς Νεβῆιοι, καὶ τὴν Γερμανικὴν ἔθνη*. id est; *Treveri junguntur Nervii, & ipsi Germanica gens. item Tacitus, in libro de Germaniâ: Treveri & Nervii circa affectationem Germanica originis ultro ambitiosi sunt; tamquam per hanc gloriam sanguinis à similitudine & inertia Gallorum separentur. Nomen eorum bifariam apud Strabonem Græcè perscriptum legitur. primo loco est Νεβῆιοι, ut modò relatum: mox postea Νεβῆιοι; ut & in epitomâ Appiani de rebus Gallicis. Variasse Strabonem in tam paucis verbis idem vocabulum, non credibile est.* quia